

E3G

BRIEFING PAPER ÚNOR 2023

FINANCOVÁNÍ PŘECHODU KE KLIMATICKÉ NEUTRALITĚ VE STŘEDNÍ A VÝCHODNÍ EVROPĚ INVESTICE DO BUDOUCNOSTI ČESKA A POLSKA

DAVID NĚMEČEK, JUREI YADA, TSVETELINA KUZMANOVA

Přechod ke klimatické neutralitě je pro země střední a východní Evropy (CEE) ekologickou, sociální, politickou a ekonomickou příležitostí. Nabízí prostředek, jak čelit krizím a získat konkurenceschopné postavení v globální ekonomice. Tento briefing ukazuje, jak mohou Česko a Polsko využít tento přechod ve svůj prospěch, a to včetně významného přínosu pro jejich HDP, a proč byl přechod v regionu dosud relativně pomalý.

Česko a Polsko jsou významnými politickými aktéry a mají výrazný potenciál rozvíjet aktivity, které by přispěly “ozelenění” globálního hospodářství. Jedná se o průmyslové velmoci, které mohou být strategickými partnery a lídry nejen v rámci regionu, ale také v Evropské unii jako celku. Aby se tak stalo, je však třeba vytvářet politiky a generovat finanční toky, které povedou k transformaci na klimaticky neutrální hospodářský model. Odhadovaný investiční deficit pro dosažení klimatické neutrality do roku 2050 činí v Česku 168 miliard eur a v Polsku 380 miliard eur.^{1,2}

Přestože přechod přináší řadu výhod, země se na této cestě potýkají s několika překážkami. Patří mezi ně: nedostatek veřejné a politické podpory, nedostatečné politické vedení, neefektivní využívání veřejných prostředků, nedostatečně rozvinuté kapitálové trhy a nedostatek kvalifikované pracovní síly. Česko a Polsko

¹ McKinsey & Company, 2020, **Pathways to decarbonize the Czech Republic**

² McKinsey & Company, 2020, **Carbon-neutral Poland 2050: Turning a challenge into an opportunity**

E3G

by měly prozkoumat možnosti, jak těmto překážkám čelit a nastartovat přechod ke klimatické neutralitě. Tím se minimalizují rizika vyplývající z vysoce emisního hospodářského modelu, vytvoří se regionální synergie a vybuduje se atraktivní trh pro investice do transformace.

Klíčová doporučení

Motivace veřejné a politické podpory

- > Česká a polská vláda by měly vytvářet a komunikovat pozitivní narativy o transformaci, které odrážejí její klíčové benefity a zohledňují potřeby všech zúčastněných stran.

Cílené politické vedení a technická podpora

- > Česká a polská vláda by měly vytvořit ucelený soubor politik a strategií, které budou v souladu s přechodem ke klimatické neutralitě a povedou ekonomiku na cestě k této klíčové transformaci. Taková opatření by měla zahrnovat tzv. sektorové cesty přechodu či příslušnou technickou podporu, zejména pro malé a střední podniky.

Maximalizace dopadu veřejných investic

- > Rozvojové banky a státní fondy v Česku a Polsku by měly sladit financování a hodnocení projektů s taxonomií EU, směrnici o podávání zpráv o udržitelnosti podniků (CSRD) a směrnici o náležitě péči v oblasti udržitelnosti podniků (CSDDD). Zároveň by měly být nabídnuty mechanismy smíšeného financování projektů orientovaných na přechod ke klimatické neutralitě, které nejsou běžně financovatelné prostřednictvím bank a kapitálových trhů.
- > České a polské orgány finanční regulace a dohledu by měly zvýšit kapitálové požadavky sladěné s Pařížskou dohodou a posílit zátěžové testování v oblasti klimatu, aby tak motivovaly soukromé investice do přechodu ke klimatické neutralitě. Česká národní banka by mělo následovat příklad polských regulátorů a připojit se k Síti pro ekologizaci finančního systému (NGFS).

Rozvoj kapitálových trhů

- > České finanční orgány by měly po vzoru svých polských protějšků navrhnout a realizovat strategii rozvoje kapitálových trhů, která bude v souladu s přechodem ke klimatické neutralitě a inkluzivní vůči malým a středním podnikům.

E3G

-
- > České ministerstvo financí by mělo zvážit emisi zelených dluhopisů nebo dluhopisů vázaných na udržitelnost, aby získalo dodatečné prostředky pro investice do přechodu ke klimatické neutralitě a zároveň vyslalo tržním aktérům jasný signál o vlastních ambicích.

Podpora investic do dovedností

- > Veřejná správa na celostátní i regionální úrovni v obou zemích by měla investovat do vlastních kapacit, které zajistí přechod ke klimatické neutralitě. Podniky by měly investovat do vlastní modernizace a zvyšování kvalifikace s cílem zvýšit přidanou hodnotu a inovace pro budoucí "zelenou" ekonomiku.
- > Vlády a podniky v Česku a Polsku by měly aktivně investovat do podpory spravedlivého přechodu a nabízet možnost rekvalifikace pro pracovníky, jejichž zaměstnání bude zasaženo dekarbonizací.

Financování přechodu ke klimatické neutralitě může Česku a Polsku přinést mnohé výhody

Využití příležitosti pro udržitelné podnikání

Přechod ke klimatické neutralitě je pro české a polské podniky a investory klíčovou příležitostí ke zvýšení jejich odolnosti. Obě země mají vysoký potenciál jako konkurenceschopní producenti pro budoucí "zelenou" ekonomiku, a to navzdory své dřívější závislosti na průmyslových odvětvích s vysokými emisemi.³ Tento přechodu je příležitostí k nalezení způsobů, jak se vyhnout pasti závislosti na fosilních palivech, a to prostřednictvím identifikace a investic do "zelených" řešení.⁴ To může Česku i Polsku otevřít dveře ke konkurenceschopnosti v globální ekonomice – výzva, se kterou se v dnešní době obě ekonomiky stále potýkají.

Podniky mohou získat přístup k fondům EU, které snižují riziko a náklady na rozvoj "zelených" projektů a investic". To je obzvláště aktuální vzhledem k tomu, že Evropská komise nedávno oznámila plány "zmírnit předpisy o státní podpoře a napumpovat peníze do strategických podniků šetrných ke klimatu". Jedná se o reakci na americký Zákon o snižování inflace a související balíček "zelených" dotací, který zvýhodňuje americké podniky na úkor podniků mimo USA.⁵

³ Mealy & Teytelboym, 2018, **Economic complexity and the green economy**

⁴ E3G, 2022, **How to navigate the new energy security world**

⁵ Fleming, Foy & Martin, 2023, **EU makes green pitch to rival US subsidy splurge**

E3G

Investice do větrných elektráren na moři, tepelných čerpadel, elektrických a vodíkových vozidla a elektrifikovaných zemědělských zařízení by mohly zvýšit HDP Polska až o 2 % ročně.⁶ Přechod na “zelenou” ekonomiku v Česku by do roku 2030 zvýšil HDP země o 0,3-2,2 % a ještě více do roku 2050.⁷ Klíčová odvětví, jako jsou obnovitelné zdroje energie a stavebnictví, by z toho měla obzvláště velký prospěch. S tímto uvědoměním platforma českých progresivních podniků a občanské společnosti nazvaná Druhá transformace české ekonomiky zahájila iniciativu, jejímž cílem je nastartovat tuto zásadní transformaci české ekonomiky a která může hrát zásadní roli při koordinaci přechodu ke klimatické neutralitě a jeho realizaci v celé ekonomice.

Zvyšování bezpečnosti

Investice do přechodu ke klimatické neutralitě mohou významně zvýšit bezpečnost Česka a Polska, podobně jako zbytku regionu střední a východní Evropy.

Ruská invaze na Ukrajinu odhalila, jak zranitelná je energetická bezpečnost Evropy kvůli její závislosti na dovozu ruského plynu. Přerušování dodávek a prudký nárůst cen plynu hrozily kritickým narušením hospodářství.⁸ Česko je jednou z nejzranitelnějších zemí EU vůči otřesům na trhu s plynem a při zásadních výkyvech mu hrozí potenciální pokles HDP až o 3,5-5,5%, zatímco Polsku hrozí pokles o 1-2,5%.⁹ Financování kapacit obnovitelných zdrojů energie a řešení energetické účinnosti může zmírnit rizika spojená s dovozem fosilních paliv. Tato opatření jsou jádrem balíčku REPowerEU. Existuje značný potenciál pro snížení poptávky po energiích; například v Polsku se v roce 2019 jen výrobní odvětví podílelo na vnitrostátní spotřebě elektřiny 14 %.¹⁰

Investice do adaptačních opatření a čistých řešení sladěných s adaptací na klimatickou změnu umožní rovněž posílit odolnost obou ekonomik vůči fyzickým dopadům změny klimatu. Na českém a polském hrozí jak chronická fyzická rizika, tak přírodní katastrofy, na které nejsou ekonomika a finanční sektor konkrétně dosud připraveny. Častější a intenzivnější sucha a povodně mohou vést k poškození infrastruktury nebo problémům v zemědělství, a tedy ke zvýšenému tlaku na náklady pojišťovnictví. Přitom například v Polsku je značná mezera v

⁶ McKinsey & Company, 2020, **Carbon-neutral Poland 2050: Turning a challenge into an opportunity**

⁷ Karlova univerzita, Cambridge Econometrics & Ministerstvo životního prostředí ČR, 2022, **SEEPIA**

⁸ POLITICO, 2022, **Poland and Bulgaria start life with no Russian gas**

⁹ Di Bella et al, 2022, **Natural Gas in Europe: The Potential Impact of Disruptions to Supply**

¹⁰ WISE Europa, 2023, **Poland Decarbonisation of the Industrial Sector: Sustainable Finance as an Opportunity?**

E3G

pojištění pro případ povodní.¹¹ Podobně investiční mezery se nakonec mohou v těchto zemích přenést do socioekonomické nestability. Uvolnění včasných investic pro přechod ke klimatické neutralitě, včetně investic do adaptačních řešení a do čistších a diverzifikovanějších zdrojů energie, umožní Česku a Polsku takovým scénářům předejít.

Využití sociálních výhod

Krise životních nákladů tvrdě zasáhla zranitelné občany. Inflace a rostoucí účty za energii zvýšily náklady domácností. Ceny plynu prudce stoupají (až na 90-330 EUR za MWh) a neočekává se, že by se vrátily na úroveň předkrizových cen nejméně několik let. Výsledný pocit obav, ale také snížená kupní síla Poláků a Čechů může vést k poklesu spotřeby domácností – například v Česku o 5 %.¹² To se přidává k již tak vysoké energetické chudobě v Česku i Polsku, která přesahuje 14 %, respektive 10 %.¹³

Tím, že tvůrci politik dají plánování přechodu ke klimatické neutralitě náležitou prioritu, mohou uvolnit finanční prostředky na zvýšení energetické účinnosti a zajištění úspor energie. Mohou také rozšířit využívání obnovitelných zdrojů energie, a tak zodolnit trh s energiemi a využít fondy EU, jako je například nadcházející Sociální klimatický fond.

Přechod ke klimatické neutralitě bude mít malý celkový dopad na zaměstnanost, ale dojde k výrazným přesunům pracovní síly mezi průmyslovými odvětvími. Zaměstnanost v České republice, která je přisuzována “zelenému” přechodu, se podle modelů může zvýšit přibližně o 1% v celém hospodářství a mnohem více v odvětvích, která jsou pro dekarbonizaci klíčová, jako je stavebnictví.¹⁴ V Polsku se předpokládá, že celková zaměstnanost mírně poklesne, protože vysoké nárůsty v některých odvětvích budou silně kompenzovány poklesy v jiných. Obzvláště postižená bude těžba uhlí, která je soustředěna v regionech tradičně silně spjatých s tímto odvětvím (zejména ve Slezsku, vizte graf 1).¹⁵ Úspěšný přechod bude proto záviset na zvláštních opatřeních k rekvalifikaci pracovníků v některých odvětvích.

¹¹ EIOPA, naposledy obnoveno 7.12.2022, **Dashboard on insurance protection gap for natural catastrophes**

¹² Karlova univerzita, Cambridge Econometrics & Ministerstvo životního prostředí ČR, 2022, **SEEPIA**

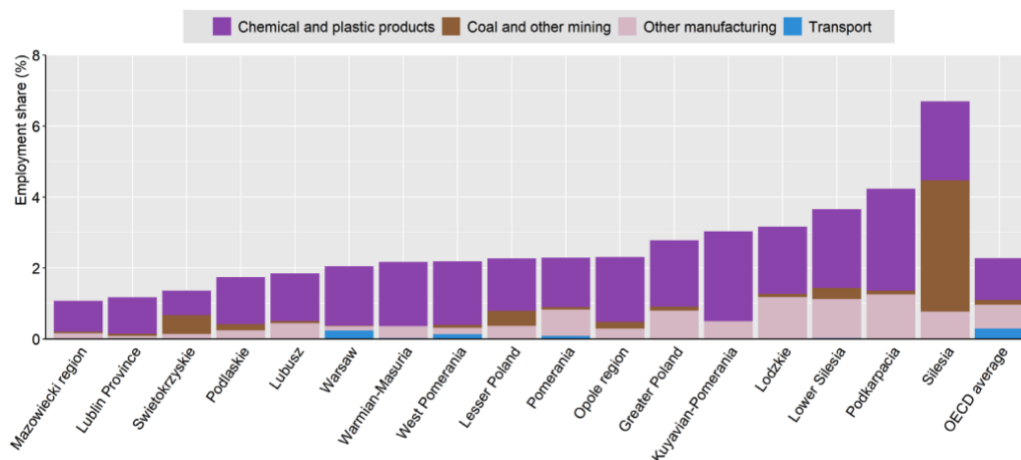
¹³ Siksnelyte-Butkiene, 2021, **A Systematic Literature Review of Indices for Energy Poverty Assessment: A Household Perspective**. Data z let 2017/2018; předpokládáme, že tato čísla budou dnes v důsledku COVID, inflace a energetické krize vyšší. Energetická chudoba chápána dle definice OSN: “nemožnost nabýt potřebné množství spolehlivé a kvalitní energie, která by byla nejen finančně dosažitelná, ale také šetrná vůči životnímu prostředí”.

¹⁴ Karlova univerzita, Cambridge Econometrics & Ministerstvo životního prostředí ČR, 2022, **SEEPIA**

¹⁵ Evropská komise, 2019, **Employment and Social Developments in Europe Quarterly Review**

E3G

Zdroj: Source: OECD, 2021, **Regional outlook 2021 – Country notes: Poland**

Graf 1: Podíl zaměstnanosti dle regionů a odvětví v Polsku (2017)

Doporučení pro navýšení financování přechodu ke klimatické neutralitě v Česku a Polsku

Je nutné mobilizovat více finančních prostředků, aby bylo možné využít výhod přechodu na klimatickou neutralitu. Odhaduje se, že v letech 2020 až 2050 budou potřebné investice v Česku činit 168 miliard EUR¹⁶ a v Polsku 380 miliard EUR.¹⁷ Veřejný a soukromý sektor budou muset vynaložit maximální úsilí na shromáždění, správné nasměrování a využití těchto zdrojů. To se bude muset dít za podpory politického a regulatorního prostředí. Již v tuto chvíli získala některá řešení značné veřejné finanční prostředky a část soukromého sektoru začala investovat do ekologizace svých podniků (např. polský energetický sektor¹⁸). Vlády však musí udělat více, aby vytvořily nezbytné podmínky pro účinné a důsledné přispění investic k přechodu na klimatickou neutralitu.

Doporučení 1: Vybudovat veřejnou a politickou podporu

Přechod ke klimatické neutralitě a jeho financování závisí na široké spoluúčasti veřejné správy, podniků, finančního sektoru, občanské společnosti a široké veřejnosti. Je třeba dosáhnout široké shody o nutnosti a prostředcích přechodu: "nové společenské smlouvy" mezi vládami a jejich občany. Toho lze dosáhnout proaktivním zapojením a komunikací, která zohlední kontext každé zúčastněné strany.

¹⁶ McKinsey & Company, 2020, **Pathways to decarbonize the Czech Republic**

¹⁷ McKinsey & Company, 2020, **Carbon-neutral Poland 2050: Turning a challenge into an opportunity**

¹⁸ POLITICO, 2022, **The green turn of the Polish energy sector**

E3G

Vlády v Česku a Polsku však v současné době nekomunikují dostatečně dobře, takže občané obou zemí jsou spíše skeptičtí a náchylní k dezinformacím a populistické politice proti dekarbonizaci. Občané se rovněž obávají možných dopadů přechodu na jejich peněženky a blahobyť.¹⁹ To zvyšuje politický deficit potřebný k přijetí nezbytných transformačních opatření v obou zemích. Přechod ke klimatické změně je vnímán jako téma, které postrádá volební přitažlivost a volební kapitál. V důsledku toho často chybí v politických programech, a co je důležitější, i v politických opatřeních. Absence jasného plánu vytváří nejistotu pro podniky a investory, kterou umocňuje celkový pocit slabého vedení polské a české vlády v otázkách klimatu.

Ministerstva odpovědná za agendu přechodu ke klimatické neutralitě by měla:

- > **Budovat povědomí veřejnosti o nutnosti transformace.** Měla by investovat do komunikační strategie pro veřejnost, aby sdělila důvody a zásady a představila příklady dobré praxe, kdy činnosti související s přechodem ke klimatické neutralitě přinesly výhody.
- > **Spolupracovat se všemi zúčastněnými stranami, aby se toto poselství dostalo do všech segmentů společnosti a ekonomiky.** Pro tyto účely se ministerstva mohou spojit s asociacemi bank, sdruženími podniků a odbory, které jim mohou pomoci vysvětlit kontext svým členům.
- > **Zajistit, aby komunikace byla obousměrná a reflektovala realitu a potřeby zúčastněných stran.** Ze získaných informací pak vyplyne, jakým způsobem navrhopvat a provádět co nejúčinnější politiky a předpisy. Tímto způsobem je také možné generovat politický kapitál, který vlády potřebují k naplánování a realizaci způsobů celého procesu a jeho financování.

Česká vláda může využít poznatky nedávné analýzy opatření Fit-for-55 a jejich dopadů na Česko a na jejich základě vybudovat potřebné narativy pro informování veřejnosti a podniků o potřebě transformace, očekávaných strategiích a konkrétních krocích, které je třeba podniknout k dosažení klimatické neutrality.²⁰

Doporučení 2: Poskytnout cílené vedení a technickou podporu

Předpokladem úspěchu přechodu ke klimatické neutralitě jsou konzistentní a soudržné politiky. Navíc na míru šitá technická pomoc umožní podnikům

¹⁹ STEM, 2022, **Česká (ne)transformace 2022**

²⁰ Karlova univerzita, Cambridge Econometrics & Ministerstvo životního prostředí ČR, 2022, **SEEPIA**

E3G

dosáhnout stanovených milníků a cílů v souladu s politickými iniciativami EU zaměřenými na financování přechodu na “zelenou” ekonomiku. Patří sem i ty, které budou od podniků vyžadovat zveřejnění plánů přechodu (CSRD a CSDDD), které umožní lepší začlenění klimatických hledisek do obchodních strategií.

Zvláště důležitá je technická pomoc malým a středním podnikům v podobě poradenství a školení v otázkách souvisejících s předpisy, transformací podniků a udržitelností. Malé a střední podniky tvoří jádro obou ekonomik a více než 95 % z nich jsou mikropodniky s méně než deseti zaměstnanci.²¹ Potřebují podporu a komunikaci, která zajistí maximální pochopení a umožní investovat do dlouhodobých transformačních projektů. Negativním příkladem v tomto smyslu je nedávná situace českého odvětví solární energie, které bylo téměř deset let regulatorně diskriminováno, aby se kompenzovala minulá selhání politiky, která umožnila několika podnikům dosahovat nadměrných zisků.²² Přestože se odvětví odblokovalo díky klíčovým změnám regulace, nedostatek ucelených politických pokynů vedl k chaosu a riziku investic do neúčinných řešení.

Vlády České republiky a Polska mají příležitost vytvořit strategický a holistický přístup k dekarbonizaci,²³ který by podpořil tvorbu politik a investic založených na datech a zajistil, že přechod bude probíhat v souladu se skutečnými potřebami. V současné době však jejich iniciativy²⁴ příliš často stojí izolovaně, nezohledňují průřezové problémy a nepřinášejí systémové řešení.²⁵ V Polsku v nedávno aktualizované Vládní energetické politice do roku 2040²⁶ chybí konkrétní scénáře potřebné k plánování investic do transformace energetického odvětví. Vzhledem k absenci vládních pokynů si proto jednotlivé společnosti, jako například energetická společnost PGE, vytvářejí vlastní cesty dekarbonizace.²⁷ Proces tak postrádá zastřešující plán a koordinaci, které by pomohly zmírnit riziko uvízlých aktiv. V důsledku toho je omezená schopnost zaměřit veřejné výdaje a zajistit pozitivní environmentální a sociální dopady (jak bylo zdůrazněno mimo jiné i v hodnocení plánů obnovy obou zemí²⁸).

²¹ Evropská komise, 2022, **SME Performance Review**

²² Energiewende, 2019, **The age of Czech solar power: after years of stagnation, is a rebirth imminent?**

²³ Kontext polského průmyslu je zkoumán zde: WiseEuropa, 2022, **Decarbonisation barriers to energy-demanding industries in Poland**

²⁴ Tyto zahrnují Národní klimaticko-energetické plány, politiky životního prostředí, vodíkové strategie či plány udržitelného rozvoje.

²⁵ IEA, 2022, **Poland 2022 – Energy Policy Review**

²⁶ Ministry of Climate and Environment, 2021, **Energy policy of Poland until 2040**

²⁷ PGE, 2020, **Strategy 2030**

²⁸ Green Recovery Tracker, 2021, Green Recovery Tracker Analysis: **Czech Republic and Poland**

E3G

Česká a polská vláda by měly:

- > **Vypracovat odvětvové strategie s vědecky podloženými cíli**, které by nabídly komplexní a proveditelné scénáře přechodu, jež by minimalizovaly nejistotu a rizika.²⁹
- > **Spoluvytvářet a koordinovat** je s ekonomy a odborníky na udržitelnost, finančním sektorem, podniky a podnikatelskými sdruženími a informovat o nich veřejnost.
- > **Vytvořit komplexní a ucelený soubor strategií umožňujících přechod ke klimatické neutralitě a zavést politiky**, které budou motivovat a umožňovat investice do dekarbonizace, jako jsou “zelené” veřejné zakázky.
- > **Poskytnout podnikům, zejména malým a středním, potřebnou technickou podporu**, aby mohly zavádět plánování přechodu na úrovni jednotlivých subjektů, tak jak to vyžadují směrnice EU (CSRD a CSDDD), přijímat klíčová strategická rozhodnutí, přilákat investory a realizovat transformaci svých obchodních modelů.
- > **Využívat podporu technické pomoci Evropské komise**, jako je Pakt podniků pro klima a energetiku.³⁰

Doporučení 3: Maximalizovat dopad veřejných investic

Investice potřebné pro přechod ke klimatické neutralitě vyžadují silnou souhru mezi veřejným a soukromým sektorem. Veřejný sektor může mobilizovat soukromé investice do přechodu pomocí cílených dotací a smíšených finančních nástrojů (např. grant na úrok komerčního úvěru). Je to i o množství veřejných financí směřovaných správným směrem, ale o to více je to o tom, jak dosáhnout kvality a dopadu těchto výdajů. Je třeba je přizpůsobit tak, aby odrážely logiku přechodu. Přechod v soukromém finančním sektoru by měl tento proces doplňovat, přičemž by měl být motivován a řízen Českou národní bankou, zatímco v Polsku by měly vést Polská národní banka a Úřad pro finanční dohled.

V Česku a Polsku existují jasné mezery v tom, jak státní fondy, národní rozvojové banky a centrální banky přistupují k udržitelnosti a přechodu. Existují některé klíčové iniciativy: Česká národní banka začala začleňovat rizika související s klimatickou krizí do svých zátěžových testů, zatímco polský Úřad pro finanční dohled je aktivním členem Sítě pro ekologizaci finančního systému (NGFS).

²⁹ Příklad dobré praxe v Japonsku: Ministry of Economy, Trade and Industry, [Japan's approach to carbon neutrality \(PDF\)](#)

³⁰ Evropská komise, 2022, [Covenant of Companies for Climate and Energy](#)

E3G

Celkově však musí být finanční instituce proaktivnější a strategičtější. Česká Národní rozvojová banka je klíčová v tom, že umožňuje přístup k financování projektů a subjektů, které trh často vylučuje (např. malé a střední podniky a rizikové, i když klíčové zelené projekty). Přesto je její jedinou dosavadní iniciativou v oblasti udržitelnosti plán začlenit taxonomii EU do svých finančních kritérií.³¹ Podobně Polská rozvojová banka (BGK) stále pracuje na důkladnějším přístupu k udržitelnosti. Finanční instituce v obou zemích ještě zdaleka nezvažují a nevyhodnocují své plány přechodu na klimatickou neutralitu.

Národní rozvojové banky a státní fondy by měly:

- > **Plně integrovat nástroje udržitelnosti (taxonomie EU, CSRD/ESRS a CSDDD)** do svých hodnotících a finančních rámců.
- > **Zaměřit zdroje na projekty a obchodní modely, které jsou v souladu s přechodem**, zejména na ty, které by jinak banky a investoři nefinancovaly. Požadavky na podávání zpráv o plánech přechodu na úrovni subjektů mohou přispět identifikaci silných a slabých investic v oblasti transformace.

Kromě toho:

- > **Veřejné investice by měly, kde je to relevantní a možné, využívat soukromé spolufinancování** pro maximalizaci účinnosti veřejného financování. Pro motivaci soukromé spoluúčasti mohou veřejní finančníci nabízet smíšené nástroje, jako jsou například zvýhodněné úvěry, půjčky a záruky, spíše než pokrývat plné náklady projektů.
- > **Centrální banky a orgány dohledu by měly sladit svá opatření s udržitelností** v návaznosti na požadavky Evropské bankovní autority a budovat klimatické zátěžové testování reflektující proces přechodu a fyzická klimatická rizika.
- > **Česká národní banka by měla dále rozvíjet své klimatické zátěžové testy a připojit se k NGFS**, která koordinuje klíčové iniciativy na celosvětové úrovni a nabízí podporu svým členům.

Doporučení 4: Rozvoj kapitálových trhů

Soukromé investice musí následovat veřejné financování. Pro pokrytí nákladů přechodu ke klimatické neutralitě a zajištění dlouhodobé udržitelnosti je nezbytná účast domácích i zahraničních investorů. Soukromé investice mohou na

³¹ Projekt financován z Národního plánu obnovy ČR; Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2022, **Národní plán obnovy**

E3G

jedné straně být motivovány cílenými veřejnými výdaji, ale zároveň mohou být z ekonomiky vytlačeny jejich přemírou.³² Využitím dekarbonizace k přilákání investorů si Česko a Polsko mohou vybudovat silnou pozici v zelené globální ekonomice a zároveň zajistit pozitivní sociální a environmentální dopady. Kapitálové trhy nabízejí důležitý zdroj soukromého financování, který zatím není ve střední a východní Evropě dostatečně rozvinutý.

Český a polský finanční systém je založen převážně na bankovním financování a kapitálové trhy jsou spíše mělké. České i polské komerční banky působí jako klíčové katalyzátory přechodu tím, že zavádějí strategie a produkty zaměřené na udržitelnost, přičemž mnohé z nich jsou motivovány svými západoevropskými mateřskými bankami.³³ Kapitálové trhy jsou nicméně příležitostí k nalezení dalších finančních prostředků pro přechod, slibují diverzifikaci zdrojů financování a silnější zapojení soukromých investorů.³⁴

Hloubka kapitálových trhů v Česku dosahuje 50 % a v Polsku 35 % průměru EU (vizte graf 2 níže), což ponechává vysokou koncentraci financování v bankovním sektoru a zvyšuje riziko omezeného financování bankami nefinancovatelných, přesto strategicky klíčových projektů pro přechod ke klimatické neutralitě.³⁵ Česká národní banka považuje iniciativy na rozvoj místních kapitálových trhů, jako je Unie kapitálových trhů EU (CMU), za vývoj, který není v souladu s tradičním a fungujícím bankovníctvím v Česku.³⁶ Naproti tomu polské ministerstvo financí vydalo několik zelených dluhopisů a nedávno začalo navrhopvat strategii rozvoje dostupných a živých kapitálových trhů, což signalizuje jasné ambice.

³² Schnabel, 2023, **Monetary policy tightening and the green transition**

³³ PWC, 2022, **Green finance in Poland – 2022 edition**

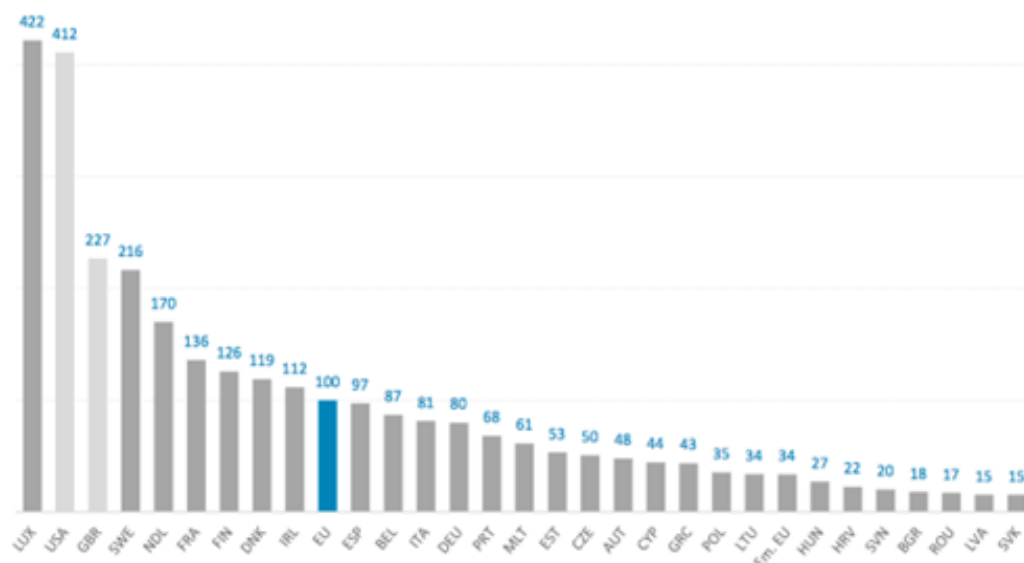
³⁴ EBRD, 2018, **Poland Country Strategy 2018–2023 (PDF)**

³⁵ Breen, Bierbaum & Wright, 2022, **The Politics of EU Capital Markets**, New Financial

³⁶ Breen, Bierbaum & Wright, 2022, **The Politics of EU Capital Markets**, New Financial

E3G

Zdroj: Breen, Bierbaum & Wright, 2022, **The Politics of EU Capital Markets**, New Financial

Graf 2: Hloubka kapitálových trhů dle ekonomické aktivity napříč 27 odvětvími, 2018-2021. Hodnoty jsou vztaženy k průměru EU = 100

Kapitálové trhy v Česku a Polsku by se měly systematicky rozvíjet, aby se uvolnily nové investice od domácích i zahraničních investorů. Cílem CMU je umožnit přístupnější kótování, zveřejňování informací týkajících se udržitelnosti prostřednictvím evropského jednotného přístupového bodu,³⁷ kvalitnější finanční poradenství a dostupnost údajů, podporu pro projekty v rané fázi nefinancovatelné bankami a také lepší příslušné finanční vzdělávání.^{38,39} Vedle těchto cílů bude polská strategie rozvoje kapitálového trhu zahrnovat doporučení pro veřejnou správu a další zúčastněné strany, aby vytvořily koherentní polský ekosystém produktů a služeb udržitelného financování.⁴⁰

Rozvíjet kapitálové trhy:

³⁷ Evropská komise, 2021, **Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a European single access point providing centralised access to publicly available information of relevance to financial services, capital markets and sustainability**

³⁸ Přestože většina souvisejících aktivit měla být dokončena v roce 2022, implementace byla z různých důvodů a pro četné nedostatky zpomalena. Celkový přístup je kritizován pro nedostatek koherence, která by zajistila soulad rozvoje kapitálových trhů napříč ekonomikami (Mark Truchet, EUROFI, 2022, **Capital Markets Union: Where are we? (PDF)**).

³⁹ Evropská komise, 2020, **Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – A Capital Markets Union for people and businesses – new action plan**

⁴⁰ Ministry of Finance, 2022, <https://www.gov.pl/web/finance/poland-initiates-work-on-a-roadmap-for-the-development-of-sustainable-finance-in-the-country> Poland initiates work on a roadmap for the development of sustainable finance in the country - Ministry of Finance - Gov.pl website (www.gov.pl)

E3G

-
- > **Ministerstvo financí ČR a Česká národní banka by měly vypracovat národní strategii rozvoje kapitálových trhů**, která by byla v souladu s přechodem na klimatickou neutralitu a zajistila efektivní přístup k financování menším subjektům.
 - > **České ministerstvo financí by mělo přikročit k vydávání státních zelených dluhopisů a dluhopisů vázaných na udržitelnost (tzv. sustainability-linked)**, aby bylo možné financovat ambiciózní přechod a nastartovat poptávku po takových projektech a finančních produktech na místních trzích.
 - > **Polské ministerstvo financí by mělo dále rozvíjet svou strategii** v souladu s vizí CMU a ECB o zelených kapitálových trzích.⁴¹
 - > **Pražská burza cenných papírů by měla kótovaným společností poskytnout pokyny pro vykazování dle ESG a plánování přechodu** v souladu s legislativou EU a mezinárodními normami a vykazovat podle standardů ESG, aby podpořila místní podniky a investory ve vykazování a plánování přechodu a zajistila jejich konkurenceschopnost na globálních trzích, lepší viditelnost a přístup k investorům.

Doporučení 5: Podporovat investice do dovedností

Úspěšný přechod vyžaduje kvalifikované odborníky. Bude vyžadovat investice do obecné finanční gramotnosti a specifických odborných znalostí v oblasti klimatu a udržitelného financování, aby byly obsazeny klíčové pozice v soukromém i veřejném sektoru. V současné době nejsou veřejná správa⁴² a podniky dobře připraveny a potýkají se s nedostatkem kvalifikované pracovní síly,⁴³ což představuje jednu z hlavních překážek efektivity přechodu ke klimatické neutralitě v Česku i Polsku. Podle místních zúčastněných stran jsou odborníci vyškolení v oblasti udržitelnosti, financí a podnikání zoufale potřební k tomu, aby efektivně řídili ESG a zelené finanční trhy. Například v Česku je nízká kapacita veřejné správy⁴⁴ jednou z hlavních překážek implementace politiky soudržnosti a strukturálních fondů EU. Podobně mezi malými a středními podniky často chybí odpovídající kapacity a zdroje pro vypořádání se s přechodem a udržitelností obecně.

⁴¹ Evropská centrální banka, 2021, **Towards a green capital markets union for Europe**

⁴² Plaček, M, Ochrana, F, Půček, M, 2016, **Shortfall of strategic governance and strategic management in Czech Republic**, *Central European Journal of Public Policy*, vol. 10, DOI: 10.1515/cejpp-2016-0024

⁴³ EBRD, 2021, **Czech Republic Country Strategy 2021–2026**

⁴⁴ Baun, M, Marek, D, 2017, **The limits of regionalization: The intergovernmental struggle over EU cohesion policy in the Czech Republic**, *East European Politics and Societies: and Clutures*, vol. 31, DOI: 10.1177/0888325417720717

E3G

Veřejné instituce a podniky proto budou potřebovat podporu, aby se přechod podařil. Zatímco předpisy zajistí pocit naléhavosti, veřejné a soukromé investice do programů budování kapacit mohou pomoci internalizovat přechod jak z hlediska jeho nezbytnosti, tak zejména jeho výhodnosti na současném globálním trhu. V různých komunitách a podnikatelských segmentech (zejména mezi malými a středními podniky) je třeba vyvinout úsilí šité na míru, specifické pro jednotlivá odvětví a regiony, aby se zúčastněné strany naučily chápat komplexní a mnohostrannou povahu ekologických výzev a přechodu ke klimatické neutralitě. Tato krátkodobá iniciativa se nakonec promítne do dlouhodobého procesu reforem a aktualizace vzdělávacího systému, například zahrnutím udržitelných financí do univerzitních kurzů ekonomie a podnikání.

Tento vývoj musí být doprovázen úsilím o zajištění spravedlivého transformace (tzv. just transition), například prostřednictvím rekvalifikace pracovníků. Příkladem dobré praxe je v tomto smyslu polská společnost ZE PAK, financovaná z Fondu spravedlivé transformace EU, která nabídla 2 400 horníkům rekvalifikaci a zaměstnání ve své sesterské solární společnosti.^{45,46}

Česko a Polsko by měly:

- > **Investovat do budování kapacit a odborných znalostí v oblasti financování a podnikání v udržitelnosti**, aby se jim podařilo úspěšně realizovat přechod ke klimatické neutralitě a vybudovat si silnou pozici v globální ekonomice.
- > **Investovat do vnitřních kapacit ministerstev** a přilákat kvalifikované odborníky, kteří by převzali agendu transformace, a zároveň motivovat ke stejnému procesu na regionální úrovni.
- > **Zajistit, aby odpovědná ministerstva, státní agentury a veřejné finanční instituce koordinovaly svou činnost s podnikatelskými sdruženími** (zejména těmi, které se zabývají malými a středními podniky), aby financovaly a spoluvytvářely vzdělávací programy specifické pro dané odvětví a region. Témata by měla zahrnovat plánování přechodu, dodržování předpisů o udržitelném financování a vytváření obchodních modelů přizpůsobených přechodu. Vlády a podniky mohou využít podpory z prostředků technické pomoci, které nabízí Evropská komise nebo Evropská investiční banka.

⁴⁵ IEA, 2022, **Social contract for the mining industry**

⁴⁶ Grantham Research Institute on Climate Change and the Environment, 2021, **From the grand to the granular: translating just transition ambitions into investor action**

E3G

-
- > **Zajistit, aby se odpovědná ministerstva, regionální orgány a podniky zabývaly otázkou spravedlivé transformace.**⁴⁷ Iniciativy by měly být podporovány z veřejných prostředků motivujících soukromé investice. Zde lze využít prostředků z Fond spravedlivé transformace EU.

Závěr

Přechod ke klimatické neutralitě je nejstrategičtější investicí, kterou Česko a Polsko v tomto století uskuteční. Země, které se do tohoto procesu pustí dříve, budou mít výhodnější pozici a potenciál dlouhodobých investic a příjmů, větší sociální a ekonomickou odolnost a nižší výdaje na přizpůsobení se změně klimatu a jejího zmírnění. Ve střední a východní Evropě mohou země, které budou v oblasti klimatu první, prokázat vedoucí postavení a vybudovat si silnou pozici v globálních hodnotových řetězcích, což prospěje jak jim, tak sousedním ekonomikám. Česko a Polsko mohou tuto příležitost využít – pokud budou jednat proaktivně a rozhodně.

Poděkování

Autoři by rádi poděkovali všem organizacím, které poskytly cenné podklady pro tento výzkum: BGK, Britské velvyslanectví ve Varšavě, Centrum pro dopravu a energetiku, Šance pro budovy, Změna k lepšímu, Climate Bonds Initiative, Ministerstvo životního prostředí ČR, Ministerstvo průmyslu ČR, Národní rozvojová banka, Státní fond pro životní prostředí ČR, Frank Bold, Institut Reform, Institut Zielonej Gospodarki, Komerční banka/Société Générale, PGE, Ministerstvo financí Polska, PZU, Raiffeisenbank, SEB a Veolia Polsko. Názory a případné chyby v tomto článku jsou dílem pouze autorů, nikoliv zmíněných institucí.

Zvláštní poděkování patří kolegům z E3G, kteří se podíleli na přípravě tohoto briefingu: Kate Levick, Genady Kondarev, Carolina Cecilio, Pierre Garrault, Pietro Cesaro, Daniele Gibney a Julia Kislitsyna.

⁴⁷ Konkrétně v krajích Ústeckém, Karlovarském a Moravskoslezském v Česku a Śląsk, Małopolska, Wielkopolska, Dolny Śląsk a Łódzkie v Polsku.

E3G

O společnosti E3G

E3G je nezávislý globální think tank zaměřený na změnu klimatu. V rámci klimatické problematiky řešíme překážky a prosazujeme řešení pro zajištění bezpečného klimatu. Naším cílem je převádět politiku a ekonomii zaměřené na klima do praxe.

Pro dosažení změny E3G vytváří koalice pro dosažení bezpečného klimatu a úzce spolupracuje s podobně smýšlejícími partnery ve státní správě, politice, občanské společnosti, vědě, médiích a dalších organizacích veřejného zájmu.

Více informací je k dispozici na adrese www.e3g.org

Copyright

Toto dílo je pod licencí Creative Commons Attribution-NonCommercialShareAlike 4.0 License. © E3G 2023